

## SXEDIO.H11

**6.4.1960:** Η ΣΥΝΤΑΓΜΑΤΙΚΗ ΕΠΙΤΡΟΠΗ ΟΛΟΚΛΗΡΩΝΕΙ ΤΟ ΕΡΓΟ ΤΗΣ ΚΑΙ ΜΟΝΟΓΡΑΦΕΙΤΑΙ ΤΟ ΣΥΝΤΑΓΜΑ ΤΗΣ ΚΥΠΡΙΑΚΗΣ ΔΗΜΟΚΡΑΤΙΑΣ. Ο ΣΥΜΒΟΥΛΟΣ ΤΗΣ ΕΠΙΤΡΟΠΗΣ ΚΑΘΗΓΗΤΗΣ ΜΠΡΙΤΕΛ ΕΚΦΡΑΖΕΙ ΛΥΠΗ ΓΙΑΤΙ ΔΕΝ ΕΓΙΝΕ ΑΠΟΔΕΚΤΗ Η ΣΥΜΒΟΥΛΗ ΤΟΥ ΩΣΤΕ ΝΑ ΕΠΙΤΡΕΠΟΝΤΑΙ ΕΛΕΥΘΕΡΑ ΟΙ ΓΑΜΟΙ ΜΕΤΑΞΥ ΕΛΛΗΝΩΝ ΚΑΙ ΤΟΥΡΚΩΝ

Τον Απρίλιο του **1960** ενώ συνεχιζόταν το αδιέξοδο για τη Συνθήκη Εγκαθίδρυσης, λόγω κυρίως των διαφορών σχετικά με την έκταση των βάσεων που θα διατηρούσαν οι Βρεττανοί στην Κύπρο που έδωσε αφορμή για τις πρώτες αψιμαχίες μεταξύ των δυο κοινοτήτων και σε απειλές ακόμα και από τον υπουργό Εξωτερικών της Τουρκίας Φατίν Ζορλού ότι αν ο Αρχιεπίσκοπος δεν υποχώρούσε στο θέμα αυτό, η συνεργασία του με τον Κουτσιούκ θα τερματιζόταν (δηλώσεις στις **19.2.1960**), η Μικτή Συνταγματική Επιτροπή περάτωσε το έργο της και τις **6** Απριλίου **1960** υπογράφηκε το αγγλικό κείμενο του Συντάγματος.

Η Συνταγματική Επιτροπή είχε συσταθεί πολύ νωρίς μετά την υπογραφή των συμφωνιών στο Λονδίνο και αποτελείτο από συνταγματολόγους από την Ελλάδα και την Τουρκία και κυπρίους νομικούς.

Αρχηγός της Ελληνοκυπριακής αντιπροσωπείας ήταν ο Γλαύκος Κληρίδης και της Τουρκοκυπριακής ο Ραούφ Ντενκτάς.

Από τουρκικής πλευράς της αντιπροσωπείας ηγείτο ο καθηγητής Νιχάτ Ερίμ και της ελληνικής ο καθηγητής Θεμιστοκλής Τσάτσος.

Η Συνταγματική Επιτροπή είχε ως σύμβουλο της τον καθηγητή Μπριτέλ με βοηθό τον κ. Μπαζί.

Η ελληνική αντιπροσωπεία αποτελείτο από τους ακόλουθους: Θεμιστοκλής Τσάτσος, Κ. Χοϊδάς, Αλ Λέκκας, Γ. Ζωδιάτης και Γαλάτεια Παπαγγελοπούλου.

Η ελληνοκυπριακή αντιπροσωπεία αποτελείτο από τους ακόλουθους: Γλαύκος Κληρίδης, Τάσσος Παπαδόπουλος, Μιχ. Τριανταφυλλίδης, Γεώργιος Πολυβίου και Κρίτων Τορνάριτης.

Η τουρκοκυπριακή αντιπροσωπεία αποτελείτο από τους ακολούθους: Ραούφ Ντενκτάς, Αλή Ριζά, Χακκή Σουλεϊμάν, Αλή Ντανά και Νετζιαττί Μουνίρ.

Η τουρκική αντιπροσωπεία αποτελείτο από τους ακόλουθους: Νιχάτ Ερίμ, Σουάτ Μπιλγκέ, Σερίφ Κόλχατ, Αχμέτ Ακαμάς και Καγιά Πήρναρντ.

Το σύνταγμα αποτελείτο από **84** σελίδες και τέσσερις άλλες για τον πίνακα περιεχομένων.

Το σύνταγμα σύμφωνα με επίσημη ανακοίνωση (εφημερίδα "Ελευθερία" **7.4.1960**) περιλαμβάνει **198** άρθρα και **44.000** λέξεις.

Για τη σύνταξη του συγκροτήθηκαν συνολικά **99** συνεδρίες της υπεπιτροπής διάρκειας **420** ωρών.

Τα πρακτικά των συνεδριών κάλυψαν **400** σελίδες με **72.900** λέξεις.

Συγκροτήθηκαν επίσης **11** συνεδρίες της Ολομέλειας διάρκειας **48** ωρών.

Τα πρακτικά των συνεδριών αυτών κάλυψαν **474** σελίδες με **99.549** λέξεις.

Η Μικτή Συνταγματική Επιτροπή εξέδωσε **51** ανακοινωθέντα με **8.400** σελίδες.

Στη Λωζάνη έγιναν **24** συνεδρίες της υπεπιτροπής διάρκειας **144** ωρών. Τα πρακτικά κάλυψαν **118** σελίδες με **34.100** λέξεις.

Ακόμη πραγματοποιήθηκαν οκτώ συνεδρίες δεύτερης υπεπιτροπής συνολικής διάρκειας **22** ωρών. Τα πρακτικά κατέλαβαν χώρο **11** σελίδων με **2.300** λέξεις.

Η Μικτή Συνταγματική Επιτροπή χρησιμοποίησε **200.500** φύλλα χάρτου, βάρους δύο και πλέον τόνων.

Εάν τα φύλλα αυτά τοποθετούνταν σε μήκος θα κάλυπταν απόσταση **42** περίπου μιλίων.

Χρησιμοποιήθηκαν ακόμα **6.000** στένσιλ (στένσιλ είναι ειδικό "χαρτί" πάνω στο οποίο κτυπούνταν με τη γραφομηχανή χωρίς τη χρήση κορδέλας μελάνης τα κείμενα και στη συνέχεια αυτό τοποθετείτο πάνω σε πολυγράφο και έκδοση αντιγράφων), **9.400** λαδόκολλες, **78** γομολάστιχα, **106** δοχεία μελανιού, **500** μολύβια και **500** στυλό

διαρκείας.

Για την δακτυλογράφηση διαφόρων κειμένων χρησιμοποιήθηκαν επτά γραφομηχανές με λατινικούς χαρακτήρες και τρεις με ελληνικούς.

Το προσωπικό της Μικτής Επιτροπής αποτελούσαν 10 κυβερνητικοί υπάλληλοι.

Στην ειδική τελετή που οργανώθηκε υπέγραψαν το Σύνταγμα οι ηγέτες των τεσσάρων αντιπροσωπειών και ο καθηγητής Μπριτέλ. Από τουρκικής πλευράς υπέγραψε εκ μέρους του Νιχάτ Ερίμ ο Φουάτ Μπιλέ.

Στην τελετή οι ηγέτες των διαφόρων αντιπροσωπειών έκαναν σύντομες ομιλίες.

Μερικά από τα όσα ανέφεραν οι ηγέτες των αντιπροσωπειών (μετάφραση στη δημοτική από τα αγγλικά) για το σύνταγμα είναι πολύ χαρακτηριστικά, όχι μόνο των δυσκολιών στην επεξεργασία του συντάγματος που κράτησε ένα χρόνο, αλλά και των προοπτικών για το Κυπριακό κράτος.

Ο καθηγητής Θεμιστοκλής Τσάτσος είπε:

"Απαισιοδοξία κυριάρχησε ως προς το εάν, ως προς το πότε, και ως προ πώς κατά την έναρξη πριν ένα χρόνο των εργασιών της Επιτροπής. Ηδη το επίπονο έργο της έχει τερματισθεί. Το εάν και το πότε κρίθηκαν ήδη. Και είναι αναμφίβολο ότι εάν δεν είχε παρεμβληθεί η κρίση για την Εκτελεστική Εξουσία, το έργο μας θα τερματιζόταν πολύ νωρίτερα.

Ηδη θα κριθεί το πως. Ελπίζω η απαισιοδοξία που διαψεύσθηκε ως προς το εάν και το πότε να διαψευσθεί και ως προς το πως. Η διαδικασία της επεξεργασία υπήρξε δυσχερής. Ως είναι ήδη γνωστό το σύνταγμα αυτό έπρεπε να είναι αποτέλεσμα συμφωνίας των εκπροσώπων της ελληνικής Κυπριακής κοινότητας της τουρκικής Κυπριακής κοινότητας, της Ελλάδας και της Τουρκίας και να κινηθεί μέσα στο σκληρό πλαίσιο της συμφωνίας Ζυρίχης".

Ο Γλαύκος Κληρίδης είπε:

"Μετά από πάροδο ενός έτους και παρά τις πολλές δυσχέρειες οι οποίες αναπόφευκτα αναφύηκαν έληξαν σήμερα οι εργασίες της Μικτής Συνταγματικής

Επιτροπής. Αυτό αποτελεί θρίαμβο καλής θέλησης και πνεύματος κατανόησης που επιδείχθηκε από όλες τις αντιπροσωπείες, το οποίο μας παρέχει ασφαλές εχέγγυο να αντικρύσουμε με εμπιστοσύνη το μέλλον. Το τέλειο είναι ανθρωπίνως ανέφικτο, αλλά τόσο εγώ, όσο και οι συνεργάτες μου της ελληνοκυπριακής αντιπροσωπείας, έχουμε την πεποίθηση ότι μέσα σε στενά και αλύγιστα πλαίσια της συμφωνίας της Ζυρίχης καταλήξαμε σε ένα σύνταγμα, το οποίο εφαρμοζόμενο με πνεύμα ειλικρινούς και έντιμης συνεργασίας θα συμβάλει τα μέγιστα στην εδραίωση της Κυπριακής Δημοκρατίας".

Ο Φουάτ Μπιλκέ, είπε:

"Στην προπαρασκευή του σχεδίου συντάγματος περιλάβαμε, σύμφωνα προς τη διακήρυξη του Λονδίνου, όλες τις διατάξεις της συμφωνίας της Ζυρίχης, σε απόλυτη συμφωνία. κατά το μακρό έργο μας, καθορίσαμε με σαφήνεια όση ήταν δυνατή, όλες τις διατάξεις που αφορούν τα δικαιώματα και συμφέροντα όλων των ενδιαφερομένων, και όλους τους θεσμούς της Κυπριακής Δημοκρατίας. Τα κείμενα των διατάξεων που καταρτίστηκαν είναι αποτέλεσμα συμβιβασμών που επιτεύχθηκαν ύστερα από μεγάλη κατανόηση και στενή συνεργασία από μέρους όλων των αντιπροσωπειών. Αναμφίβολα, η ίδια κοινή νοοτροπία θα επικρατήσει κατά την εφαρμογή του συντάγματος. Είθε το σύνταγμα, το οποίο καταρτίσαμε, να αποβεί ευοίωνο για τους Κυπρίους".

Ο Ραούφ Ντενκτάς είπε:

"Η Κυπριακή Τουρκική κοινότητα, της οποίας τα δικαιώματα και συμφέροντα καθορίστηκαν ως χωριστής κοινότητας, σύμφωνα με τη Συμφωνία της Ζυρίχης και η οποία επωμίστηκε κοινή ευθύνη με την ελληνική κοινότητα στη διοίκηση της Κύπρου, έπαιξε το ρόλο της στην Παρασκευή του Συντάγματος.

Το Σύνταγμα, το οποίο υπογράφηκε σήμερα, αποτελεί κείμενο που ανταποκρίνεται αληθινά στο πνεύμα και το γράμμα των συμφωνιών της Ζυρίχης και του Λονδίνου.

Η ευημερία και η ευστάθεια της Κυπριακής Δημοκρατίας η οποία θα ιδρυθεί βασίζονται στην πιστή αποδοχή και εφαρμογή του συντάγματος αυτού, από όλες τις κοινότητες της Κύπρου.

Προς αυτό το πνεύμα και την κατανόηση που επικράτησαν στη Ζυρίχη πρέπει φρονούμε, να υποστηριχθούν θαρραλέα και να διατηρηθούν και από τις δύο κοινότητες, διότι εάν το πνεύμα αυτό και η κατανόηση δεν συνεχιστούν, το Σύνταγμα θα παραμείνει απλώς ως ένα ατελέσφορο ιστορικό έγγραφο και αντί της ειρήνης και της τάξης, μια ατέρμονη σύγχυση θα βασιλεύει στην Κύπρο.

Είμαστε ευχαριστημένοι διότι αποδείξαμε ότι είμαστε έτοιμοι να πράξουμε κάθε τι το δυνατό για να μη επιτρέψουμε την εξέλιξη τέτοιας κατάστασης.

Υπάρχουν και άλλα πράγματα να γίνουν μετά τη συμπλήρωση του συντάγματος και της γέννησης της Δημοκρατίας.

Ενα από τα πράγματα αυτά είναι το ζήτημα της εφαρμογής της αναλογίας στη δημόσια υπηρεσία.

Είναι λυπηρό διότι δεν επιτεύχθηκε συμφωνία στο ζήτημα αυτό το οποίο αποτελεί το σπουδαιότερο τμήμα των Συμφωνιών της Ζυρίχης.

Η απόρριψη των τουρκικών προτάσεων, οι οποίες βασίζονται στη συμφωνία της Ζυρίχης, είναι οδυνηρά για μας θα επιθυμούσα να τονίσω, ότι κατά τη μεταβατική αυτή περίοδο, πρέπει να επιτευχθεί συμφωνία στο σπουδαίο αυτό σημείο, βάσει της συμφωνίας της Ζυρίχης.

Αλλως αντιμετωπίζουμε τον κίνδυνο αναβολής της ημερομηνίας των βουλευτικών εκλογών και της ανακήρυξης της Δημοκρατίας.

Πιστεύω ότι αυτό θα διευθετηθεί σύντομα νοουμένου ότι θα υπάρξει συμμόρφωση προς τις διατάξεις του συντάγματος".

Τέλος ο καθηγητής Μπριτέλ είπε:

"Υπάρχει ένα μόνο σημείο, για το οποίο πρέπει να ομολογήσω, ότι λυπούμαι πολύ διότι δεν ακολουθήθηκε πλήρως η συμβουλή μου. Πρόκειται για

το ζήτημα του ελεύθερου γάμου μεταξύ μελών των δύο κοινοτήτων. Ενόψη του γεγονότος ότι οι τρεις Αντιπροσωπείες συμφώνησαν να περιλάβουν την αρχή αυτή στο Σύνταγμα, δεν έπρεπε να θεωρηθώ ότι σφάλλω στη σκέψη ότι και η τουρκική Κυπριακή αντιπροσωπεία θα έπρεπε να αποδεχθεί την αναφερόμενη αρχή. Τούτο με λύπησε πάρα πολύ. Αλλά αντιλήφθηκα κατά την ευκαιρία αυτή, ότι εναπομένουν ακόμα πολλά να γίνουν προτού οι πολίτες της Κύπρου επιτύχουν την αναγκαία ενότητα, χωρίς την οποία η υπόσταση κάθε κράτους διακυβεύεται. Η κατάσταση αυτή είναι η κληρονομιά του παρελθόντος και μπορώ να την αντιληφθώ, αλλά ελπίζω ειλικρινά ότι το μέλλον θα είναι διάφορο.

Η συμφωνία της Ζυρίχης έθεσε τη βάση μιας πολιτείας με δυο κοινότητες.

Το συντάγμα που συμπληρώθηκε τώρα, παρέχει σε κάθε κοινότητα όλες τις εγγυήσεις, οι οποίες είναι αναγκαίες για την προστασία των δικαιωμάτων της.

Οι εγγυήσεις αυτές θα ενεργήσουν ως "φρένα" σε περίπτωση ανάγκης. Για να διατηρηθεί η λειτουργία του κρατικού μηχανισμού, πρέπει να επικρατήσει καλή θέληση".